

HANSO GEORGO GADAMERIO FILOSOFINĖ HERMENEUTIKA IR GEROS VALIOS SUPRASTI PRASMĖ

Arūnas Mickevičius

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Humanitarinis institutas,
Filosofijos ir politologijos katedra, Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lietuva
El. paštas arunas_mickevicius@yahoo.com

Straipsnyje analizuojami 1981 m. balandžio mėnesį Paryžiaus Goethe's institute vykę debatai tarp Hanso Georgo Gadamerio ir Jacques'o Derrida, kurie išryškino nesutarimus tarp Gadamerio filosofinės hermeneutikos ir Derrida dekonstrukcijos strategijų. Straipsnio tikslas – parodyti, kodėl hermeneutinė *gera valia suprasti* negali būti redukuota į vadinamąją *esaties metafiziką*. Kita vertus, straipsnyje siekiama išryškinti ir teoriškai pagrįsti bendrus galimus sąlyčio taškus tarp hermeneutikos ir dekonstrukcijos mąstymo strategijų.

Reikšminiai žodžiai: hermeneutika, klausimo ir atsakymo dialektika, dekonstrukcija, gera valia suprasti, prasmė, esaties metafizika.

doi: 10.3846/coactivity.2010.04

H. G. Gadameris savo vadinamosios *filosofinės hermeneutikos* sampratos aktualumą siejo su praktine būtinybe suprasti humanitarinių ir iš dalies socialinių mokslų prigimtį. Akiivaizdu, kad kokių nors istorinių faktų prasmės mums nėra duotos betarpiškai. Istoriniai faktai yra užfiksuoti istoriniuose šaltiniuose. Ar suprantantysis, besistengdamas suprasti praėjusių epochą arba apskritai *Kitą*, gali nustatyti objektyvią tiesą, kaip buvo iš tikrųjų? Ar jis neprimeta suprantamojo atžvilgiu to, kas pastarajam nebūdinga? Ar galima istoriniam supratimui taikyti objektyvumo kriterijus? Bandydamas atsakyti į šiuos ir panašaus pobūdžio klausimus, H. G. Gadameris pažymėjo, kad jie savaip rūpėjo dar F. D. E. Schleiermacheriui ir W. Dilthey'ui. Tačiau nei pirmojo romantinis, nei antrojo metodinis būdai siekiant prasmės supratimo H. G. Gadameriui nebuvo priimtini. Kalbėdamas apie istorijos supratimą, vadinamąją istoriko *metodinę istorinę sąmonę* jis priešino hermeneutinei *istorinei patirčiai*, o kalbėdamas apie meną ir jo supratimą, *estetinę*

sąmonę priešino hermeneutinei *meno patirčiai*. H. G. Gadameris pirmiausiai apeliavo į heidegerišką supratimo kaip žmogaus buvimo būdo, t. y. supratimo kaip vieno iš *in-der-Welt-Sein* momentų, traktavimą. Tai reiškė, kad žmogaus buvimas pasaulyje (M. Heideggerio prasme) H. G. Gadamerio hermeneutikoje tapo istorišku, laikišku žmogaus buvimu pasaulyje. Minėta *istorinė patirtis* tuomet sutampa su tokia sąmonės pozicija, kai pats suprantantysis jau iš pat pradžių aptinka save kaip buvojantįjį ir *priklausantįjį* (*Zugehörigkeit*) istorinei tradicijai (*Überlieferung*), peržengiančiai subjekto subjektyvumą. Todėl ir patį hermeneutinį *supratimo* procesą reikia traktuoti ne kaip subjekto, besiremiančio įvairiomis metodologinėmis taisyklėmis, veiklą, bet kaip paties suprantančiojo dalyvavimą ir įsitraukimą į istorinę tradiciją, istorinę tradicijos vyksmą. Ryšys tarp suprantančiojo ir suprantamojo (tradicijos) nėra nei objektinis, nei epistemologiškas, bet intencionalus ir ontologiškas. Ontologinį ryšį H. G. Gadamerio filosofinėje hermeneutikoje konkretizuoja *prietaro*

(*Vorurteile*) arba *išankstinio sprendimo* samprata, kurioje H. G. Gadameris argumentuotai parodė, kad bet koks dalykinis supratimas visada yra paremtas suprantančiojo *išankstiniais sprendimais*. Neįmanoma, pasak H. G. Gadamerio, ką nors suprasti iš absoliutaus, ne situatyvaus, neprietaringo taško. Tačiau tai nereiškia, kad pats suprantantysis, kuris stengiasi suprasti kokio nors dalyko prasmę, tiesiog ją laisvai įsteigia, besiremdamas savaisiais disponuojamais išankstiniais sprendimais. Tokia strategija numatyta ne hermeneutinę, bet uždara, narcizišką, metodologinę – besiremiančią tik savo pačios susikurtomis taisyklėmis – sąmonę. Patys *išankstiniai sprendimai*, kuriais hermeneutinė sąmonė remiasi ir nesiremti negali, suprantamojo dalyko (pvz., kokio nors teksto, meno kūrinio, istorinio fakto ir bet kokio kultūrinio artefakto apskritai) atžvilgiu gali būti legitiminiai ir nelegitiminiai. Hermeneutinei suprantančiojo sąmonei H. G. Gadameris kelia uždavinį atskirti teisėtus išankstinius sprendimus nuo neteisėtų. Šį uždavinį gali realizuoti tik *Kitybei* atvira sąmonė. „Atvirumas kito ar teksto nuomonei, – teigia H. G. Gadameris, – visuomet reiškia ir tai, kad kito nuomonė lyginama su savo nuomonių visuma, o savo nuomonė – su kito ar teksto nuomone. <...> Tas, kas nori suprasti, iš pat pradžių nepasiduos savo išankstinės nuomonės atsitiktinumui ir nebus kurčias teksto nuomonei. <...> Norintis suprasti tekstą veikiau bus pasiruošęs, kad šis jam kažką pasakytų. Todėl hermeneutiškai išlavinta sąmonė išsyk bus imli teksto kitokybei (*Andersheit*). <...> Reikia būti įsisąmoninusiam savo išankstinį sprendimą, kad pats tekstas galėtų parodyti savo kitybę ir įgyti galimybę priešpriešinti savo dalykinę tiesą mūsų išankstinėms nuomonėms“ (Gadamer 1999c: 30). Matome, kad minėto uždavinio suvokti, ar mūsų išankstiniai sprendimai yra teisėti ar neteisėti, sąlyga yra ne pačios sąmonės plotmė, ne mano paties vidujybė, ne Aš, bet *Kitas*.

Tokia *hermeneutiškai išlavintos sąmonės* strategija numato savitą hermeneutinės patirties struktūrą, kurią H. G. Gadameris analogijos būdu lygina su pokalbio struktūra: struktū-

rinis santykis tarp suprantančiojo ir suprantamojo yra analogiškas struktūriniam santykiui tarp Aš ir *Tu*, kai *Tu* siekiamas suprasti jo kitokybėje ir nepakartojamume. Todėl hermeneutinė patirtis ir santykio tarp Aš ir *Tu* struktūra turi būti tokia, kad Aš, kuris stengiasi suprasti, visada būtų atviras *Tau*. Pokalbyje tokia hermeneutinės sąmonės *atvirybės Kitam* struktūra numato ir reiškia galimybę *Kitam* duoti ką nors pasakyti, o pačiam suprantančiajam išgirsti tai, ką sako jam *Kitas*. H. G. Gadameris pabrėžia, kad *atvirumas Kito* ar *teksto nuomonei* reikalauja pripažinti tai, kad aš kaip suprantantysis turiu skaitytis su *Kito* kitokybe, jeigu noriu ją suprasti. Čia aptariamą hermeneutinę sąmonės struktūros tematizaciją „Tiesoje ir metode“ H. G. Gadameris tiesiog vadina *sąmonės loginio atvirumo struktūros* tematizacija. Pastarąją vėlesniuose savo tekstuose įvardijo kaip paties suprantančiojo *gerą valią suprasti*: „taigi visur, kur siekiama susikalbėti, prielaida yra gera valia“ (Gadamer 1999a: 183). Kaip matysime vėliau, ši gadameriška suprantančiojo *geros valios* nuostata ir iššaukė J. Derrida kritinį vertinimą. Todėl mums svarbu išsiaiškinti, kokius kontrargumentus iškėlė ir kokią prasmę šiai nuostatai teikė J. Derrida bei kokiais argumentais remdamasis H. G. Gadameris *geros valios suprasti* nuostatos įtikinamumą siekė stiprinti.

Stengdamiesi suprasti mes kreipiamės į *Kitą* kaip į *Tu*, kuris turi man kaip siekiančiam suprasti ką pasakyti. H. G. Gadameris pabrėžia, kad į mane kaip suprantantįjį *besikreipiantis sakymas* nebūtinai yra tik kito žmogaus *besikreipiantis sakymas*: panašiai kaip *Tu* į mus kreipiasi ir visa kultūrinė tradicija. Todėl turiu leisti tradicijai išsaugoti jos prasmę ne tiesiog pripažindamas praeities kitoniškumą, bet pripažindamas, kad ji man kaip suprantančiajam turi ką pasakyti. Tam, kad suprastume, ką kitas sako, kad kito sakymas būtų prasmingas, suprantančiajam privalu kelti *klausimą*, į kurį atsako arba apie kurį kalba vienas ar kitas į suprantantįjį *besikreipiantis sakymas*. Taigi norint suprasti teksto išsakomą prasmę yra būtina sokratiška refleksyvi įžvalga – t. y. žinojimas apie savo nežinojimą. Bet tai dar ne viskas.

H. G. Gadameris pabrėžia, kad teksto prasmę galime suprasti tik tada, jeigu jo *besikreipiantį sakymą* suvokiame kaip nukreiptą į mus, paliečiantį mus. Teksto kaip kitybės *besikreipiantis sakymas* tarsi reikalauja suspenduoti suprantančiojo išankstinius sprendimus (*Vorurteile*) ir juos kritiškai išbandyti sakančios kitybės akivaizdoje. Tai reiškia, kad hermeneutinis supratimas kaip atsigręžimas į *Kitą*, praeitį ir t. t. kartu yra tam tikra subjekto refleksija arba saviprata (*Selbstverstandness*), kuri realizuojasi ne per Aš centrą, bet per *Kitą*. Todėl ir supratimas kaip prasmės pagava nėra pirmojo gramatikos asmens projekcija. Svarbu pažymėti, kad kai stengiamasi suprasti teksto į mus *besikreipiantį sakymą* iškeliant klausimą, tai šis klausimas arba žinojimas apie savąjį nežinojimą H. G. Gadamerio hermeneutikoje nėra formalus refleksijos aktas. Šis *nežinojimo žinojimas* arba klausimas – tai klausimas apie koki nors dalyką (*Sache*). Mes stengiamės suprasti dalykus, todėl būtina klausti, koki dalyką byloja vienas ar kitas į mus *besikreipiantis* teksto sakymas. Šia prasme hermeneutinis supratimas yra supratimas apie *dalykus*, kurie rūpi. Todėl H. G. Gadamerio hermeneutika skiriasi nuo F. D. E. Schleiermacherio ir W. Dilthey'aus, kuriems labiau rūpėjo suprasti autoriaus asmenybę, jo sielos gelmes. Kita vertus, galima nurodyti į tokias ribines komunikacijos patirtis, kai kito *besikreipiantis sakymas* adresatui nesužadina klausimo apie *dalyką*. Tokia komunikacija būtų tiesiog beprasmė ir *Kito besikreipiantis sakymas*, žiūrint iš neklausiančios ir nežinančios apie savo nežinojimą sąmonės pozicijų, būtų tik beprasmis foninis triukšmas. Hermeneutinis pokalbis, vykstantis tarp manęs kaip suprantančiojo ir *Kito* (tradicijos, teksto) griežtai kalbant nėra nei „mano“ nei „jo“ pokalbis, bet pokalbis, kurį užmezga ir palaiko patys dalykai. Į mus *besikreipiantis sakymas* suprantantįjį refleksyviai angažuoja ir įtraukia į patį komunikatyvų dalykinį vyksmą, kuriame subjektyvios ir tikslinės paties suprantančiojo nuostatos pasitraukia į antrą planą. Tai tokia komunikatyvi patirtis arba sąmonė, kai pats suprantantysis yra ne bešališkas stebėtojas, analizuotojas,

bet dalyvis. Todėl supratimas H. G. Gadameriui – tai dalyvavimas komunikatyviame tradicijos vyksme, jungiančiame praeitį ir dabartį, arba procesas, kuriame nei suprantantysis nei tekstas negali būti autonomiški. H. G. Gadameris pabrėžia, kad hermeneutinis supratimas turi būti suvokiamas ne kaip subjektyvus aktas, bet kaip ėjimas į perdavimo vyksmą, kuriame nuolat bendrauja praeitis ir dabartis. Praeities kaip ir bet kokios prasmės supratimas hermeneutiniu požiūriu nėra tiesiog kito požiūrio ar pasaulėžiūros *re-konstrukcija*, t. y. pirminės prasmės pakartotinas atkūrimas. Pastarasis buvo būdingas F. D. E. Schleiermacherio hermeneutikai. O H. G. Gadamerio filosofinei hermeneutikai rūpi integralumas: suprasti perduodamą prasmę – ne ją objektyviai atkurti, bet integruoti į savo patirties lauką ir taip praplėsti vieno ar kito dalyko supratimą. Tai reikštų, kad *besikreipiančio į mus sakymo* prasmė, kadangi jos pagava visada yra realizuojama iš aktualios suprantančiojo patirties, gali būti suprantama vis kitaip. Šia prasme H. G. Gadameris viena-reikšmiškai atsisako nuostatos, kuria remiantis prasmė galėtų būti redukuota į galutinę, objektyvią, numatančią stabilų platoniską *eidų* pasaulį. Kitaip tariant, hermeneutinis siekis suprasti nereiškia, kad iš pat pradžių egzistuoja implikatyvus savyje ir sau rymantis prasminis *rezervuaras*, iš kurio laikui bėgant išnyra, arba valingai rekonstruojama, t. y. *at-kuriama*, tai, kas objektyviai anksčiau jau buvo iš tikro. Tokia pozicija numatyta J. Derridos kritiškai vertinamą esaties metafiziką.

Būtent 1981 m. balandžio mėnesį Paryžiaus Goethe's institute Sorbonos universiteto profesorius Philippe's Forgeto pastangomis buvo surengtas simpoziumas. Šis renginys ypatingas tuo, kad tai buvo pirmoji vieša H. G. Gadamerio ir J. Derrida diskusija. Ji buvo susijusi su *teksto supratimu*. Diskusijoje išryškėjo gana skirtingi teoriniai požiūriai į teksto supratimą.

Jau minėjome, kad savo išplėtojoje filosofinėje hermeneutikoje H. G. Gadameris nuolat akcentavo, kad bendra prasmė arba kokio nors dalyko supratimas konstituoja tik gyvoje kalboje, dialoge. J. Derrida dekonstrukcijos kelias

nurodo į *rašą* (*écriture*) kaip savitą prasminių ryšių raizginį, kuriame anuliuojamas bet koks prasmės vieningumas, tapatumas ir taip peržengiama vadinamoji *esaties metafizika*. Savąjį požiūrį į teksto prasmės supratimą H. G. Gadameris minėtame simpoziume išdėstė pranešime „Tekstas ir interpretacija“. Reikia turėti galvoje, kad jo išplėtotas filosofinės hermeneutikos projektas yra neatsiejamas nuo idealizmo ir pažinimo teorijos eros metodologizmo kritikos. „Man buvo ypač svarbu tai, – teigia autorius, – kad M. Heideggeris pagilino supratimo sąvoką iki egzistencialo, t. y. iki žmogiškosios *štai-būties* kategorinės pamatinės apibrėžties. Tai buvo akstinas, paskatinęs mane peržengti metodinę diskusiją ir išplėsti hermeneutinę problemą taip, kad ji atsižvelgtų ne tik į mokslą, kad ir koks jis būtų, bet ir į meno bei istorijos patirtis“ (Gadamer 1999a: 172). Taip, nusigręždamas nuo grynajai sąvokai ir loginiam sprendiniui subordinuoto spekuliatyvaus dialektinio metodiškumo, H. G. Gadameris pasuko gyvo pokalbio, sokratiškojo dialogo link. Eidamas šiuo keliu jis mėgino „užfiksuoti bet kokios prasmės patirties nepabaigiamumą ir iš M. Heideggerio išvalgos apie svarbiausią baigtybės reikšmę padaryti išvadas hermeneutikai“ (Gadamer 1999a: 173).

H. G. Gadameris prisipažįsta, kad jam, kaip M. Heideggerio pasekėjui, tikru išūkiu tapo J. Derrida tekstai. J. Derrida parodė, kad klausdamas apie tiesos esmę arba būties prasmę M. Heideggeris prasmę vis dar laikė esama bei randama ir buvo dar neįveikęs *esaties metafizikos*. Friedrichas Nietzsche, pasak J. Derrida, buvęs radikalesnis, nes „jo interpretacijos sąvoka reiškia ne esamos prasmės radimą, o prasmės steigimą tarnaujant *valiai galiai*“ (Gadamer 1999a: 174), kuomet įveikiamas ankstesnis metafizinis mąstymas ir sugriaunamas metafizikos logocentrizmas. H. G. Gadameris, argumentuotai gindamas M. Heideggerio, o kartu ir savo poziciją, kaip sekančiojo M. Heideggerio plėtotos „faktiškumo hermeneutikos“ sampratos pėdomis, nurodė J. Derrida trūkumą – nesugebėjimą įvertinti gundymo reikšmės Nietzsche's mąstyje. Tik nesuvokiant, ką reiškia gundy-

mas, galima pradėti galvoti, „kad už būties patirtį, kurią Heideggeris stengiasi atskleisti anapus metafizikos, dar radikalesnis yra Nietzsche's ekstremizmas“ (Gadamer 1999a: 174).

Beje, H. G. Gadameris konkrečiai neaiškina, kaip jis pats supranta gundymą. Detali šio fenomeno interpretacinė plėtotė bendrame H. Gadamerio *filosofinės hermeneutikos* kontekste galėtų būti analizuojama atskirai. Todėl, sekdamas H. G. Gadamerio minčių eigą, pasitenkinčiau tik trumpomis pastabomis. Bet koks *gundymas prielaidauja* komunikacijos partnerį. Tai reikštų: kaip gundantysis negali būti bešališkas gundomojo atžvilgiu, taip ir Nietzsche's radikalus raginimas, t. y. pagunda peržengti metafizikos logocentrizmą, negali būti bešališkas. Tam, kad kažką sugundytumė, reikalinga vienokia ar kitokia *Kito*, su kuriuo susiduriame, esatis. Šia prasme pats gundantysis, t. y. *nyčiškoji* pagunda, ir valingas siekis peržengti *esaties* metafiziką ją ir *prielaidauja* bei tarsi prieš savo valią turi *į(si)traukti* į gundomą ir kartu *gundančią esatį*, joje *dalyvauti*. H. G. Gadameris, regis, nori pabrėžti, kad gundomas, o kartu ir *sugundantis* dalykas yra pati *esaties* būtis arba tiesa, kuri rodosi pirmapradiškai ir slepiasi gundančiai *paliės* *dama*, *užklauskama* suprantantįjį. Neatsitiktinai dar M. Heideggeris pabrėžė, kad klausti, arba kelti *būties prasmės* klausimą, galime tik todėl, kad pats mūsų buvimas yra užklaustas. Sekdamas M. Heideggerio *pamatinės ontologijos* nuostatomis, H. G. Gadameris, kalbėdamas apie siekį *suprasti*, *supratimo* fenomeną neatsitiktinai susiejo su *klausimo ir atsakymo, klausymo ir priklausymo* dialektine sąranga.

Matome, kad kalbėdamas apie gundymą H. G. Gadameris apeliuoja į savitą komunikacijos, arba dialogišką, žmogiškojo buvimo pasaulyje patirtį. Pabrėžtina, kad H. G. Gadamerio filosofinėje hermeneutikoje ši ir tarpasmeninė, tarptekstinė ir bet kokią galimą *supratimą* nukreipta ir jo siekianti patirtis visada yra *kalbiška patirtis*. „Kalbos dialogiškumas, – teigia H. G. Gadameris, – kurį stengiausi išplėtoti, peržengia išeities tašką – subjekto subjektyvumą, – ypač subjektyvią kalbančiojo prasmės intenciją. Kalbėjime iškyla ne tiesiog fiksuota in-

tenduota prasmė, o nuolatos besikeičianti pastanga, tiksliau sakant, nuolatos pasikartojanti *pagunda* leisti į kažką ir su kažkuo. <...> Pati kito, su kuriuo susiduriame, esatis, dar jam neatvėrus burnos paprieštarauti, padeda atskleisti ir panaikinti mūsų šališkumą ir ribotumą“ (Gadamer 1999a: 176). Šiuo požiūriu ir pats prasmės bendrumas, kurį reikia traktuoti kaip pasiektą supratimą, gimsta kalboje, t. y. žodiniuose mainuose, kuriuose įsitarpina *Kito* kitybė.

H. G. Gadameris pabrėžia, kad, jo manymu, esminio skirtumo tarp žodinių mainų ir rašto negali būti, nes pats raštas turi būti traktuotinas kaip hermeneutinė sąvoka, reiškianti, kad į tekstą žiūrima ne iš gramatinės ir lingvistinės perspektyvos, nes analizuodami tekstą šiuo atveju viso labo mėgintume paaiškinti tik kalbos funkcionavimo mechanizmą. Hermeneutiniu požiūriu raštas (tekstas) tėra tik susvetimėjusi kalbos abstrakcija, našlaitis, reikalaujantis kito supratimo gyvame pokalbyje. „Taigi raštiškas pokalbis, – teigia H. G. Gadameris, – iš esmės reikalauja tos pačios pamatinės sąlygos kaip ir žodiniai mainai. Abiem būdinga gera valia suprasti vienas kitą. Taigi visur, kur siekiama susikalbėti, prielaida yra gera valia“ (Gadamer 1999a: 183).

H. G. Gadamerio filosofinė hermeneutika, besiremianti *geros valios suprasti* principu, sulaukė J. Derrida kritikos. Pastarasis minėtame 1981 m. simpoziume perskaitytame pranešime „Trys klausimai Hansui Georgui Gadameriui“ klausė: ką reiškia *gera valia* ir nuo jos neatsiejamas besąlygiškas įsipareigojimas hermeneutikoje geisti santaros, supratimo? *Gera valia*, – teigė J. Derrida, – yra besąlygiška aksioma I. Kanto etikoje. Ar ši *valia* nenumato tokios valios determinacijos formos, kurią M. Heideggeris pavadino *valiojančiu subjektyvumu*? (Derrida 1989: 52–53). Jei taip, tai ar gadameriškas hermeneutinis supratimas, grindžiamas *gera valia*, kartais nepriklauso tai ypatingai visa grindžiančios subjekto valios arba esaties metafizikos epochai?

Čia priejome prie pagrindinio mums rūpimo klausimo: ar H. G. Gadamerio hermeneutinis supratimas kaip gyvas pokalbis arba dia-

logas gali būti redukuotas į *esaties metafiziką*, kurią J. Derrida stengėsi dekonstruoti? Rekonstruodami H. G. Gadamerio argumentavimo logiką, pabandykime pasiaiškinti, kokios yra jo tikrosios intencijos ir kodėl J. Derrida kritika nėra pamatuota. Visų pirma todėl, kad *gera valia suprasti* neturi nieko bendra nei su esaties metafizikos epocha, nei su I. Kanto etika. Ji nenurodo į jokių etinių normatyvų privalėjimą suprantant. „Man, – anot H. G. Gadamerio, – ji žymi tai, ką Platonas vadino *eumeneis elenchoi*“ (Gadamer 1989a: 55).

Ši platoniška išraiška numato suprantančiojo sąmonės poziciją, kuriai rūpi ne tiek įrodyti savo turimą teisumą, identifikuojant silpnąsias vietas ar neįtikinamumą to, ką norėjo pasakyti kitas, bet greičiau stiprinti kito, t. y. komunikacijos partnerio, požiūrio tašką tam, kad šis taptų aiškus ir suprantamas. Kitaip tariant, pokalbyje mes visada siekiame suprasti vienas kitą, o tam ir reikalinga savita *gera valia suprasti*, kuri *ne silpnintų, bet stiprintų* partnerio, su kuriuo komunikuojama, argumentus ir pastarieji taptų suprantami. Šie momentai būdingi kiekvienam pokalbiui. Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad dar 1960 m. publikuotame veikale „Tiesa ir metodas“ H. G. Gadameris pabrėžė „klausimo ir atsakymo“ dialektinio ryšio svarbą supratimui. Ir nors apie *gerą valią suprasti* šiame veikale tiesiogiai neužsimenama, tačiau pastaroji yra implikuota ir klausimo/atsakymo dialektikoje: besistengiantis suprasti savo pašnekovą arba tekstą pastarųjų atžvilgiu kelia klausimus ne tam, kad netikėtai užkluptų ir taip sukirstų komunikacijos partnerį, bet tam, kad iškeltų klausimo kontekste leistų *Kitam* arba tekstui pasakyti tai, kas norėta, ir taip padėtų jiems labiau sustiprinti savo išsakomą požiūrį. H. G. Gadameris pabrėžia, kad hermeneutiškai išlavinta sąmonė visada bus pagavi ir atvira *Kito* kitybei. Tik reikėtų pridurti, kad hermeneutiškai išlavinta sąmonė visada bus *gera valia suprasti* besiremianti sąmonė. Ir priešingai, uždara, vien savųjų prasmų sistemoje užsisklendusią sąmonę jis vadino metodologine ir narcizine. *Gera valia suprasti* nieko bendra neturi su I. Kanto etika ir su ja sieja-

ma metafizikos epocha. Šia prasme net ir amorališios būtybės siekdamas tarpusavio supracinimo remiasi *gera valia supracinti*.

Apskritai, kaip pastebi daugelis komentatorių, šis simpoziumas liudijo H. G. Gadamerio ir J. Derrida nesuskalbėjimą. Vėliau, 1984 m., rašytame „Laiške Dallmayr'ui“, straipsniuose „Destrukcija ir dekonstrukcija“ (1985 m.), „Hermeneutika ir logocentrizmas“ (1986 m.) H. G. Gadameris įvairiais aspektais ne tik gynė savo išplėtos *filosofinės hermeneutikos* sampratą, o kartu su ja ir M. Heideggerio mąstymą nuo J. Derrida vertinimų, bet taip pat bandė nurodyti ir galimus sąlyčio taškus su J. Derrida plėtotą dekonstrukcijos strategiją.

Kokie H. G. Gadamerio hermeneutikos ir J. Derrida dekonstrukcijos strategijos sąlyčio taškai? Tiesa, kad „aš, – rašė H. G. Gadameris laiške Dallmayr'ui, – negaliu sutikti su Derrida, kuris hermeneutinę patirtį kaip gyvą pokalbį arba dialogą susiejo su esaties metafizika“ (Gadamer 1989b: 95). Kita vertus, kai H. G. Gadameris kalba apie dialogą, visada remiasi faktu, kad iš pat pradžių supracinimo ir santaros dar nerasta jokioje iš anksto intenduotoje prasmėje ar *vouloir-dire*. Šia prasme J. Derrida visiškai teisingai atkreipdamas dėmesį į pirmąją *skirtį* (*Differenz*), ir „aš, – teigia H. G. Gadameris, – tai visiškai pripažįstu. Bet mano požiūriu, tai nereikalauja grįžti prie *écriture*, prie rašto“ (Gadamer 1989c: 118). Hermeneutinį supracinimą H. G. Gadameris traktuoja kaip komunikaciją, prasidedančią nuo pirmosios *skirties*: „Nėra pirmojo žodžio, kaip nėra ir paskutiniojo“ (Gadamer 1999b: 260).

Antra, H. G. Gadameris taip pat pabrėžia, kad jei mes suprantame ką nors, tai suprantame ne *geriau* ar *blogiau*, I. Kanto ar F. Schleiermacherio prasme, bet tiesiog visada suprantame *kitaip*, t. y. skirtingai. „Kai mano žodis, – teigia jis, – pasiekia kitą asmenį ir ypač tekstas pasiekia savo skaitytoją, tai jo prasmė niekada negali būti užfiksuota stingioje tapatybėje“ (Gadamer 1989b: 96).

Prasmė hermeneutikoje nėra nei išankstinė, nei galutinė duotybė. Ji – nuolat vis skirtingai besisteigiantis dalykas vis kitoje aktua-

lioje komunikacijos dabartyje. Supracinimo procese besisteigianti prasmė niekada negali būti objektyvuota ar subordinuota stingiai sąvokai. Hermeneutinė prasmė nieko bendra neturi su propozicine įrodymo logika, kuri veda prie klasiškinės metafizikos totalaus proto sampratos arba prie mokymo apie *intellectus infinitus*. Šia prasme H. G. Gadamerio hermeneutika ne *totali*, bet *universal*.

Literatūra

Derrida, J. 1989. „Three questions to Hans-Georg Gadamer“, in *Dialogue and Deconstruction. The Gadamerian-Derrida encounter*. Ed. by D. P. Michelfelder and R. E. Palmer. Albany: State university of New York Press, 52–54.

Gadamer, H. G. 1989a. „Reply to Jacques Derrida“, in *Dialogue and Deconstruction. The Gadamerian-Derrida encounter*. Ed. by D. P. Michelfelder and R. E. Palmer. Albany: State university of New York Press, 55–57.

Gadamer, H. G. 1989b. „Letter to Dallmayr“, in *Dialogue and Deconstruction. The Gadamerian-Derrida encounter*. Ed. by D. P. Michelfelder and R. E. Palmer. Albany: State university of New York Press, 93–101.

Gadamer, H. G. 1989c. „Hermeneutics and Logocentrism“, in *Dialogue and Deconstruction. The Gadamerian-Derrida encounter*. Ed. by D. P. Michelfelder and R. E. Palmer. Albany: State university of New York Press, 114–125.

Gadamer, H. G. 1999a. „Tekstas ir interpretacija“, iš H. G. Gadamer. *Istorija, menas, kalba*. Sud. A. Sverdiolas. Vilnius: Baltos lankos, 171–198.

Gadamer, H. G. 1999b. „Apie ritualo ir kalbos fenomenologiją“, iš H. G. Gadamer. *Istorija, menas, kalba*. Sud. A. Sverdiolas. Vilnius: Baltos lankos, 253–288.

Gadamer, H. G. 1999c. „Apie supracinimo ratą“, iš H. G. Gadamer. *Istorija, menas, kalba*. Sud. A. Sverdiolas. Vilnius: Baltos lankos, 27–34.

THE MEANING OF GOOD WILL TO UNDERSTAND IN H. G. GADAMER'S PHILOSOPHICAL HERMENEUTICS

Arūnas Mickevičius

The article gives an account of the encounter between Jacques Derrida and Hans-Georg Gadamer at the Goethe Institute in Paris in April 1981. The article discusses disagreement between Gadamer's philosophical hermeneutics and Derrida's deconstruction. The main aim is to show why hermeneutical "good will to understand" cannot be reduced to "metaphysics of presence". Another aim is to explicate possible interconnections between hermeneutics and deconstruction strategies.

Keywords: hermeneutics, dialectics of question and answer, deconstruction, good will to understand, meaning, metaphysics of presence.

Įteikta 2009-10-01; priimta 2009-11-01